

Студент 1 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

АСПЕКТИ АНТИІНФЛЯЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Анотація. Здійснено аналіз сучасних заходів та особливостей антиінфляційної політики України, проаналізована її ефективність з 2010 року до січня 2013 року, визначено основні проблеми і перешкоди на шляху уповільнення процесу інфляції у державі.

Аннотация. Сделан анализ современных мер и особенностей антиинфляционной политики Украины, проанализирована ее эффективность с 2010 года до января 2013 года, определены основные проблемы и препятствия на пути замедления процесса инфляции в государстве.

Annotation. Current measures and features of the anti-inflationary policy of Ukraine were analysed. Its efficiency since 2010 to January 2013 was studied. The main problems and obstacles to reducing the rate of inflation in the country were identified.

Ключові слова: інфляція, антиінфляційна політика, дефляція, індекс інфляції, Національний банк України.

Не можна недооцінювати важливість правильно розробленої та інтегрованої антиінфляційної політики країни. Адже інфляція властива в тому або іншому ступені всім країнам: розвиненим, тим, що розвиваються і, звичайно, країнам із перехідною економікою. Завдяки тому, що інфляція в негативному плані кардинально впливає на життя суспільства в цілому, вона посідає одне з перших місць серед найбільш гострих і актуальних проблем пов'язаних з економічним розвитком України. Результатом її прогресії є знецінення праці, знищення заощадження юридичних і фізичних осіб, перешкоджання довгостроковим інвестиціям та загальному економічному зростанню [1, с. 42]. Саме тому вибрану тему слід вважати актуальною.

Дослідженням антиінфляційної політики та інфляційних чинників України займалися такі вчені, як: В. Федоренко, А. Гриценко, А. Сменковський та ін.

Метою статті є дослідження ефективності проведення антиінфляційної політики України, зазначення основних труднощів для виконання поставлених цілей, а також виявлення теоретичних висновків та рекомендацій щодо вирішення сучасних проблем інфляції в Україні.

Інфляція є багатостороннім, складним процесом, який є частиною всіх основних економічних проблем держави. Під інфляцією прийнято вважати зростання загального рівня цін у країні впродовж певного періоду часу, що супроводжується знеціненням національної грошової одиниці [2].

Існують різноманітні підходи до визначення причин та механізмів інфляційного процесу. Взагалі можна виділити дві групи: економічні та неекономічні, ті які мають природний чи політичний характер. Проаналізувавши обидві концепції можна назвати основні причини виникнення інфляції притаманні більшості країн світу. Відсутність балансу між державними витратами та доходами, що спричиняє збільшення грошової маси і як наслідок – інфляції. Далі, поширення видачі кредитів та неблагонадійні інвестиції (військові витрати, утримання збиткових підприємств). Також імпорт інфляції, роль якого посилюється зі зростанням відкритості національних економік. Інфляційні очікування й олігополізація економіки, тобто закриті ринки і відсутність конкуренції, а також інші неекономічні фактори: революції, війни, втрата довіри до уряду, політична нестабільність та ін. [3, с. 45].

Антиінфляційне регулювання економіки, що приймається урядом спрямовано на стримування інфляції, усунення причин її зростання та зменшення її негативних наслідків.

Метою антиінфляційного регулювання є встановлення контролю за інфляцією і досягненні прийнятих для народного господарства темпів її зростання [3, 4].

Для боротьби з інфляцією у міжнародній практиці можна виділити такі основні, класичні напрями антиінфляційної політики (рис. 1):

- дефляційна політика (регулювання попиту);
- політика доходів (регулювання витрат);
- адаптаційна політика [1, с. 44].

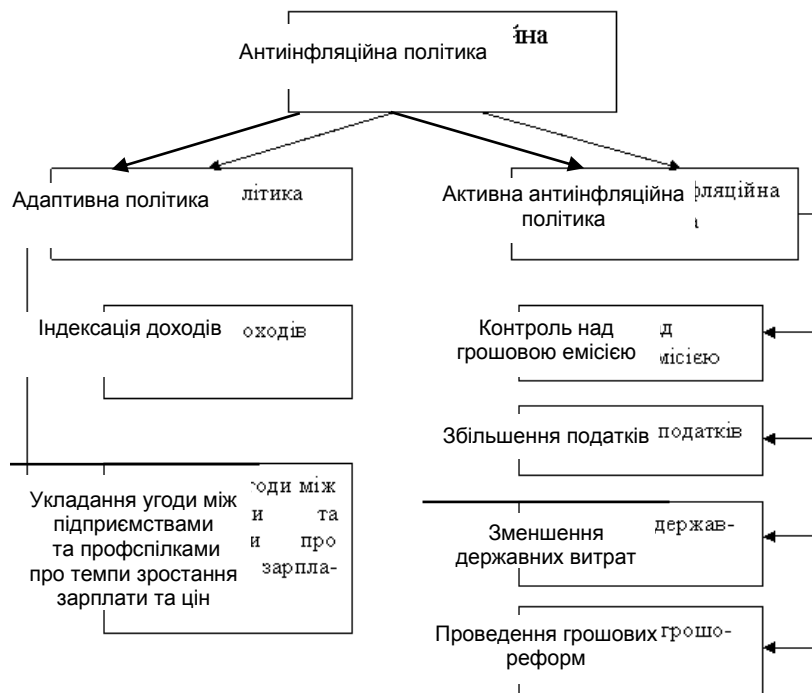

Рис. 1. Види та інструменти антиінфляційної політики [5]

Дефляційна політика використовує фінансовий і кредитно-грошовий механізми задля регулювання та обмеження платоспроможного попиту. Цю політику проводять за умов, коли переважним чинником інфляції є тиск зайвих грошей у каналах обігу. Ця політика здійснюється, в першу чергу, скороченням витрат державного бюджету, таким чином зменшується надходження зайвих коштів в обігу. Скороченням підлягають, передусім, субсидії підприємствам, виділення на соціальні потреби, інфраструктуру, на потреби військово-промислового комплексу. Щоб вилучити зайві кошти, що надійшли туди раніше, як правило посилюється податковий тиск на доходи. Незалежно від цього мобілізовані в бюджет через податки гроші можуть знову брати участь в обігу у вигляді державних витрат. Запобігти цьому можна реальним зменшенням бюджетних витрат, насамперед, невиробничого призначення.

Також, іноді використовують позики, що випускає держава. Отже, за послідовного і суворого проведення політики дефляції, можна отримати бажаний антиінфляційний ефект, але її реалізація і підтримка пов'язана зі значними труднощами, адже досить часто ця політика викликає соціальне напруження в суспільстві, загрожує економічною кризою, загальним зменшенням зайнятості, банкрутством підприємств. Саме це й є причиною того, що урядам держав найчастіше доводиться виконувати деякі маневри у комбінації дефляційних та інфляційних методів. Інший напрям антиінфляційної політики, тобто політика доходів, передбачає державне регулювання заробітної плати й цін. Цей контроль полягає, наприклад, у фіксації заробітної плати і цін на певному рівні, або встановленні темпів їх зростання в певних межах, нерідко саме в межах темпів приросту продуктивності праці.

Ще одним антиінфляційним методом є її таргетування – одна з концепцій монетарної політики, що передбачає наявність трьох основних пунктів. По-перше, це законодавче закріплення цінової стабільності як пряма ціль монетарної політики в довгостроковій перспективі; по-друге, оприлюднення центральним банком кількісних цільових показників інфляції на певний часовий період та офіційне підкріплення обіцянки їх дотримувати; по-третє, оголошення планів органів влади щодо монетарної політики громадськості.

З метою посилення ефективності антиінфляційної політики, вона має базуватись на об'єктивних економічно обґрунтованих системних прогнозах.

Процес системного прогнозування зростання інфляції проводиться з використанням аналітичних трендів і оцінки ступеня впливу причинно зумовлених монетарних, фінансових та інших макропоказників на індекс інфляції, а також з оцінкою впливу інфляції на динаміку реального валового внутрішнього продукту.

Аналітичний тренд, який би достатньо точно описував зміну індексу інфляції відсутній, і це свідчить про відносну теоретичну неможливість короткострокового прогнозування індексу інфляції за допомогою аналітичних трендів. Макроекономічна політика ґрунтується на достовірному прогнозі інфляції. Хоча зробити його досить складно, принаймні в нашій країні.

Ціновим викликом поточного року можна протистояти, потрібно посилити конкуренцію у банківській системі через полегшення доступу іноземних банків до системи відповідних послуг, стимулювати процентною політикою активізацію заощаджень громадян, сприяти додатковому поштовху у розвитку ринку цінних паперів, зокрема для населення.

Реалізація заходів на виконання завдань, поставлених Кабінетом Міністрів України, вимагає функціонування державного контролю над цінами, особливо в умовах кризи економіки і виходу з цього становища.

На українському споживчому ринку у 2013 році спостерігається тенденція до відносно поступового уповільнення інфляції: якщо у січні індекс інфляції на споживчі товари та послуги сягав 100,3 %, то вже у лютому відбулось уповільнення інфляційної динаміки (99,9 %). Так, починаючи з лютого до березня включно спостерігалася дефляційна динаміка на продукти харчування та комунальні послуги. У квітні було зафіксовано незначне зростання процесів інфляції відносно попередніх місяців (100,0 %).

На жаль, за 2013 рік не збережено тенденцію до уповільнення інфляції так, як це було у 2012 році, у якому індекс інфляції сягав небачених 99,8 %. Переглядаючи статистику та зведені таблиці щодо інфляції в Україні (рис. 2), слід зазначити, що загальний індекс інфляції перетинав позначку і становив менше 100,0 % за останні 13 років лише

один раз, у 2002 році. Це, як ніщо інше, може охарактеризувати ефективність проведення антиінфляційного регулювання. Отже, на сучасному етапі досить важко прослідити тенденцію інфляції, адже наразі за 2013 рік її індекс змінювався несуттєво.

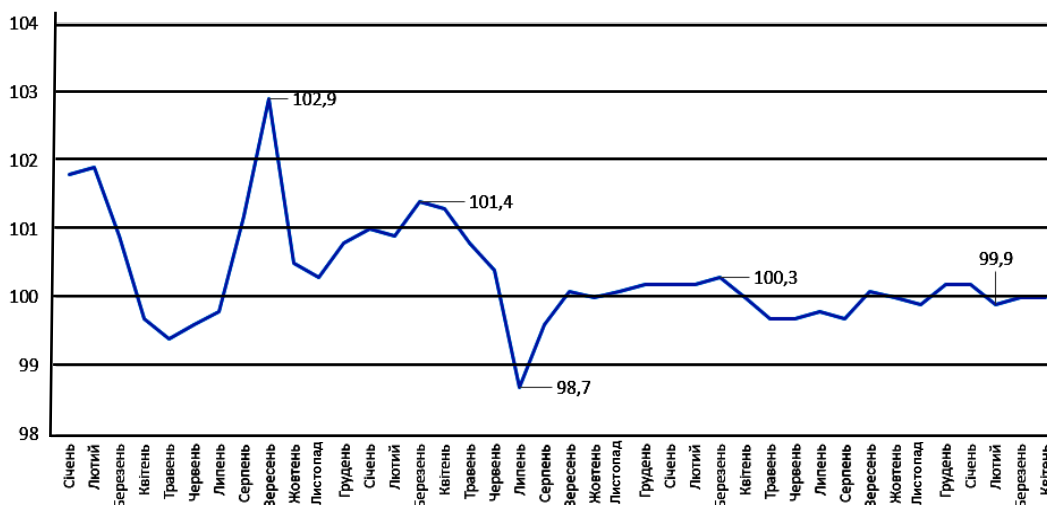

Рис. 2. Динаміка зміни індексу інфляції з 2010 до квітня 2013 року

Щодо Податкового кодексу України, то зафіксоване у ньому обмеження сфер діяльності, на які поширюється спрощена система оподаткування, є цілком обґрунтованим. Мінімізація податкових зобов'язань осіб, які займаються високодохідною діяльністю: адвокатів, консультантів, юристів. У цих сферах спостерігаються найбільші обсяги мінімізації податків та зловживань, тому уряд обмежив застосування спрощеної системи цими категоріями працівників.

Таким чином, кодекс надав достатньо інструментів для очищення спрощеної системи оподаткування від СПД, які займаються мінімізацією оподаткування. Крім цього, ставки податку мають щорічно індексуватися на показник інфляції. Більшість підприємців, які застосовують спрощену систему оподаткування, мінімізують оподаткування власного доходу або є учасниками схем ухилення від сплати податків, як стверджує уряд.

Антиінфляційна політика уряду у 2012 році була спрямована на досягнення мети щодо помірності рівня і керованості інфляції. Боротьба зі збільшенням грошової маси передбачає скорочення темпу зростання грошової маси, регулювання цінової політики монополістів [1, с. 47]. Кабінет Міністрів України здійснював антиінфляційну політику за стратегією проведення дефляційної політики (регулювання попиту) та зміна правил політики доходів.

Заходи Національного банку України та Міністерства фінансів, спрямовані на реалізацію політики дефляції, дали бажаний антиінфляційний ефект, проте посилювали соціальне напруження в суспільстві, а це могло спричинити передумови економічної кризи, банкрутству підприємств, зменшенню зайнятості. Тому уряду доводилось маневрувати, майстерно комбінуючи дефляційні та інфляційні методи.

Другий напрям у реалізації антиінфляційної політики в Україні – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство фінансів України, Міністерство соціальної політики, Антимонопольний комітет України, які відповідали за політику доходів – здійснювались заходи щодо державного контролю за заробітною платою й цінами. Такий контроль полягав у фіксації зарплати і цін на певному рівні ("заморожування"), особливо напередодні проведення місцевих виборів.

Водночас економічна модель України у 2012 році була вразливою і надто нестійкою, на яку значно впливали політичні чинники. Заходи уряду і НБУ не завжди були правильними й ефективними.

По-перше, інфляція може легко з регульованої перетворитися на нерегульовану, досягти галопуючих темпів і призвести до тяжких економічних і соціальних наслідків. По-друге, антиінфляційна політика має тим більший ефект, чим менше вона втручається у виробництво, чим ліпші умови створюються у країні для розвитку підприємництва і дії ринкового механізму. По-третє, антиінфляційна політика держави недостатньо була продумана та здійснювалася непослідовно.

Нарешті, методика розрахунку інфляції не відповідає методикам країнам із розвинутою економікою. Наприклад, на теперішній час у розрахунках припускається, що кожна українська жінка купує собі взуття раз на рік. А це лише свідчить про те, що дані про ціни та індекс інфляції фіксується у розрізі незаможних жителів. Але завдяки цьому можна мати офіційно низьку інфляцію.

Висока залежність економічної сфери від політичної кон'юнктури, відсутність чітких погоджених орієнтирів розвитку, його пріоритетів, непослідовність проведення урядом економічної політики. Послаблення ролі держави, зниження довіри населення до державної соціально-економічної політики. Все це збільшує невизначеність та ускладнює розробку і реалізацію Урядом і Національним банком України антиінфляційну політику.

Як показує аналіз, останніми роками на споживчому ринку не спостерігається суттєвого прискорення інфляційних процесів, це вказує на відносно стабільне функціонування економічних систем. Тому, регулювання зміни заробітних плат має обмежуватися індексацією відповідно до рівня інфляції.

Виходячи зі сказаного та аналізу результату моніторингу соціально-економічних процесів протягом 2012 та 2013 років, можна зробити висновок, що інфляція в Україні буде присутня ще тривалий час, але її темпи сповільнились. Головна увага уряду має бути зосереджена на тому, щоб утримувати інфляцію на достатньому рівні, при якому мав би місце сталий розвиток вітчизняного підприємництва, збільшувався добробут громадян.

Регулювання валютного курсу державою займає особливе місце в антиінфляційній діяльності. Первісне співвідношення валют різних країн залежить від співвідношення цін на товари, які надходять в обмін. В ідеалі, продавець має бути байдужим до того, за яку валюту продавати товар. В антиінфляційній стратегії важливою

складовою є тривала монетарна політика. Її невід'ємна риса – введення жорстких фіксованих лімітів на щорічні прирости грошової маси. Таким чином, є очевидним, що здійснення та регулювання антиінфляційної грошової стратегії під силу лише Національному банку України, що не залежить ні від Уряду, ні від Президента України.

Не можна не згадати і про скорочення бюджетного дефіциту, він також є одним із основних заходів у антиінфляційній політиці. Досягнення цієї мети урядом можливо лише двома шляхами – через збільшення доходів і зменшення видатків держави. Більш дієвим є другий варіант, тому перевагу слід надати саме йому.

В українській моделі поліпшення економічного стану підприємств позитивно позначається на заробітній платі, вона стрімко зростає. Різкий обвал національної валюти може відбутися, якщо Національний банк України продовжуватиме штучно утримувати курс валюти.

Підводячи підсумок, можна сказати, що наразі українська політика проти інфляції нарешті демонструє себе як доволі діюча система. Останні сім місяців спостерігається стабільний стан індексу інфляції. В умовах чіткого дотримання планів уряду щодо регулювання інфляційних чинників економіка України зможе вийти на новий рівень.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Марцин В. С. Деякі підходи до регулювання інфляційних процесів на сучасному етапі розвитку економіки / В. С. Марцин // Економіка розвитку № 1(65). – 2013. – С. 42–48. 2. Кравченко С. Проблеми інфляції в ринковій економіці й антиінфляційна політика держави / С. Кравченко // Економіка. Фінанси. Право. – 2011. – № 8. – С. 8–11. 3. Сменковський А. Інфляція та економічне зростання: статистичний вимір / А. Сменковський // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5–6. – С. 45–54. 4. Бицюра Ю. Аналіз інфляції в Україні / Ю. Бицюра // Географія та основи економіки в школі. – 2005. – № 1. – С. 10–13. 5. Гриценко А. А. Інститут таргетування інфляції: зарубіжний досвід і перспективи запровадження в Україні / А. А. Гриценко, Т. О. Кричевська, О. І. Петрик. – К., 2008. – 272 с. 6. Андрианов В. Инфляция и методы ее регулирования / В. Андрианов // Маркетинг. – 2000. – № 5. – С. 3–13.